

Ar pakankamas mokytojų dėmesys mokant žemus pasiekimus turinčius mokinius skaitymo strategijų?

Viktorija Sičiūnienė¹, Nijolė Toleikytė²

¹ Lietuvos edukologijos universitetas, Gamtos, matematikos ir technologijų fakultetas, Matematikos, informatikos ir fizikos katedra, Studentų g. 39, 08106 Vilnius, viktorija.siciuniene@leu.lt

² Lietuvos edukologijos universitetas, Humanitarinio ugdymo fakultetas, Lietuvių ir lyginamosios literatūros katedra, T. Ševčenkos g. 31, 03111 Vilnius, nijole.toleikyte@leu.lt

Anotacija. Straipsnyje siekiama pristatyti mokytojų, išbandžiusių Skaitymo kompetencijų ugdymo metodiką, refleksijų analizės rezultatus apie žemus pasiekimus (tarp jų ir specialiųjų ugdymosi poreikių) turinčių mokinių skaitymo pažangą. Refleksijos buvo analizuojamos taikant turinio analizės ir profesinės patirties apibendrinimo metodus.

Rezultatai parodė, kad skaitymo strategijų mokymasis padeda mokiniams siekti geresnių mokymosi rezultatų, tačiau mokytojams trūksta kompetencijų, kaip pamatuoti taikomų inovacijų veiksmingumą, įtraukti į mokymosi procesą visus, ypač žemus mokymosi pasiekimus turinčius, mokinius, pamatyti jų individualią pažangą.

Esminiai žodžiai: *skaitymo strategijos, kolegialus grįžtamasis ryšys, lietuvių kalbos mokytojai, matematikos mokytojai, mokytojų bendradarbiavimas, žemus pasiekimus turintys mokiniai.*

Įvadas

Skaitymo gebėjimų ugdymas – vienas pagrindinių Europos Sąjungos keliamų švietimo tikslų. Įvairiuose Europos Sąjungos švietimo dokumentuose pabrėžiama skaitymo gebėjimų ugdymo svarba, nes jie – vienas esminių veiksmų, lemiančių mokymosi sėkmę mokykloje ir tolesnį žmogaus gyvenimą. Europos Sąjungos Taryba nuo 2002 m. kelia tikslą sumažinti silpnai skaitančių jaunuolių skaičių: 2002–2010 m. – iki 20 proc.; 2009–2020 m. – iki 15 proc. (Mokymas skaityti Europoje: kontekstas, politika ir praktika,

2011). Deja, numatyto rezultato iki šiol nepavyko pasiekti: tokių jaunuolių yra 23 proc. (OECD¹ šalių vidurkis, 2015 m. PISA).

Lietuva – viena iš tų šalių, kuriai aktuali žemų skaitymo pasiekimų problema. Analizuojant tarptautinių tyrimų (PIRLS, PISA) duomenis, matyti, kad žemų pasiekimų mokinių Lietuvoje daugėja: 2001–2011 m. minimalaus lygmens nepasiekusių 4 kl. mokinių padaugėjo nuo 1 iki 3 proc., bet neviršijo tarptautinio vidurkio (Tarptautinio skaitymo gebėjimų tyrimo PIRLS ataskaita. 4 klasė, 2012). Lietuvos penkiolikmečių, nepasiekusių 2 lygio (PISA 2009–2012–2015 m. ciklai), padaugėjo nuo 21,2 iki 25,1 proc. (viršijo tarptautinį vidurkį). Pripažįstant gilėjančią problemą, siūloma labiau individualizuoti ir diferencijuoti ugdymo procesą, daugiau dėmesio skirti pedagogų rengimui ir mokytojų kvalifikacijos kėlimui, mokinių (ypač vaikinių) skaitymo gebėjimų ugdymui per visų dalykų pamokas (Tarptautinis penkiolikmečių tyrimas OECD PISA 2015. Ataskaita, 2016).

Suvokiant skaitymo svarbą, Europos šalyse nuo XX a. 8-ojo dešimtmečio daugiausia dėmesio skaitymo specialistai skyrė būtent skaitymo strategijų mokymo(si) klausimams, t. y. šiandien debatai vyksta ne dėl skaitymo ideologijos (kodėl ir ką reikia skaityti), o dėl refleksijos metodologijos – kaip ugdyti mokinių gebėjimus skaityti, kokie kognityviniai procesai, kokie kodai leidžia skaitytojui susikonstruoti prasmę (Dufays, Gemenne ir Ledur, 2009). Manoma, kad vienas veiksmingiausių būdų šiai problemai spręsti yra mokinių mokymas taikyti įvairias skaitymo strategijas, sudarant galimybes vienodai įsitraukti į skaitymo procesą tiek mergaitėms, tiek berniukams, sužadinti mokinių norą skaityti (Mokymas skaityti Europoje: kontekstas, politika ir praktika, 2011).

Tyrimai rodo, kad svarbiausi veiksniai, lemiantys skaitymo rezultatus, yra mokytojų pasirengimas mokyti įvairių skaitymo strategijų ir padėti mokiniams įveikti mokymosi sunkumus bei pačių mokinių gebėjimas taikyti skaitymo strategijas. Pastebima, kad gerus skaitymo įgūdžius turintys skaitytojai dažnai patys atranda veiksmingas skaitymo strategijas, geba jas taikyti sąmoningai ir nesąmoningai. Tačiau skaitymo sunkumų turintys mokiniai nesugeba strategiškai skaityti, todėl, jei nėra mokomi skaitymo strategijų, negali sumažinti atotrūkio tarp savo ir stipriausių mokinių rezultatų. Eksperimentais buvo įrodyta, kad mokant skaitymo strategijų įmanoma pagerinti mokinių gebėjimą suvokti skaitomą tekstą (Mokymas skaityti Europoje: kontekstas, politika ir praktika, 2011).

Susisteminus skaitymo strategijų mokymo(si) teorines išvagas (Thévenaz-Chisten, 2014; Falardeau ir Gagné, 2012; Cartier ir Théorêt, 2004), metodines ir tyrimais pagrįstas rekomendacijas (Saum, 2010; Guide pédagogique, 2008; Mokymas skaityti Europoje: kontekstas, politika ir praktika, 2011) galima išskirti kelis svarbiausius skaitymo strategijų mokymo aspektus:

- skaitymo strategijų mokymasis bendradarbiaujant motyvuoja mokinius ir padeda jiems, ypač silpniau besimokantiems, geriau suprasti tekstą;

¹ OECD – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija.

- skaitymo strategijų mokymasis turėtų būti sistemiškas, nuoseklus ir mokiniams pagrįstus iššūkius keliantis procesas, t. y. laipsniškai pereinantis nuo vadovaujamo prie savarankiško skaitymo, pamažu didinant mokymosi savarankiškumo laipsnį;
- svarbu mokyti visus mąstymo procesus apimančių skaitymo strategijų: kognityvinių (siejamųjų ir sisteminamųjų), socioemocinių (bendradarbiavimo), metakognityvinių (savikontrolės ir savireguliacijos);
- mokant skaitymo strategijų, svarbu kompleksškai spręsti ir skaitymo motyvacijos problemas.

Skaitymo strategijų mokymas(is) per visų dalykų pamokas – viena iš Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros 2015–2016 m. vykdyto projekto „Besimokantys mokytojai – besimokantys mokiniai“ veiklų, siekiant gerinti mokinių pasiekimus. Lietuvių kalbos, matematikos ir istorijos mokytojai turėjo galimybę išbandyti „Skaitymo kompetencijų ugdymo metodiką“ (Saum, 2010) IQES *online* sistemoje. Dvejus metus projekto darbuotojai ir ekspertai² stebėjo, kaip vienuolikos Lietuvos mokyklų mokytojai, susibūrę į bendradarbiaujančias komandas, diegė jiems pasiūlytas inovacijas. Projektas vyko trimis etapais:

I etape buvo atliekami ekspertų parengti diagnostiniai testai (DT), analizuojami ir reflektuojami rezultatai, pristatyta skaitymo strategijų mokymo metodika;

II etape mokyklų komandos susitarė, kaip išbandys skaitymo strategijų mokymo metodiką, kaip mokyklos mokytojai teiks vieni kitiems kolegialų grįžtamąjį ryšį (KGR);

III etape mokykloms buvo siūloma pakartoti DT, palyginti gautus rezultatus su pradinio diagnostinio testo rezultatais, apmąstyti refleksijose pagal iš anksto pateiktus ekspertų klausimus mokinių pasiekimų pokyčius, pasidalyti patirtimi, kaip sekėsi mokyti skaitymo strategijų.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad skaitymo strategijų mokymosi metodika turėjo būti išbandoma siekiant visus mokinius įtraukti į aktyvų mokymą(si), drauge akcentuojant, kaip svarbu šių strategijų mokyti silpnai skaitančius mokinius, rekomenduojant diagnostinius testus ir metodiką pritaikyti specialiųjų ugdymosi poreikių (SUP) turintiems mokiniams. Kadangi mokytojai galėjo patys spręsti, kaip taikys pasiūlytą metodiką, buvo siekiama, analizuojant jų refleksijas, išsiaiškinti, kokią dėmesį savo refleksijose mokytojai skyrė žemus pasiekimus (taip pat ir SUP) turintiems mokiniams, kaip jie buvo įtraukti į aktyvų mokymąsi, kokią gavo reikalingą paramą, kaip mokant skaitymo strategijų buvo diferencijuojamas ir individualizuojamas ugdymo(si) procesas. Šiame straipsnyje laikomasi nuostatos, kad įtraukusis ugdymas turėtų būti grindžiamas interaktyvumo, diferencijavimo ir individualizavimo principų derme, t. y. svarbu ne išskirti atskiras mokinių grupes, o siekti mokinių sąveikos, bendradarbiavimo ir kiekvieno mokinio

² Straipsnio autorės buvo ekspertai, kurie rengė skaitymo gebėjimus matuojančius diagnostinius testus ir jų vertinimo instrukcijas, teikė lietuvių kalbos ir matematikos mokytojams rekomendacijas, kaip taikyti skaitymo strategijų mokymo metodiką, matuoti ir analizuoti skaitymo pasiekimus, ir analizavo iš mokytojų gautą kokybinę ir kiekybinę informaciją.

sėkmingos integracijos. Vis dėlto integracija galima tik tuo atveju, kai mokytojas geba pritaikyti medžiagą, užduotis ir metodiką skirtingus, ypač žemus, pasiekimus turintiems mokiniams, jų neišskirdamas.

Straipsnio tikslas – pristatyti lietuvių kalbos ir matematikos mokytojų refleksijų analizės rezultatus apie žemus pasiekimus (tarp jų ir SUP) turinčių mokinių skaitymo pasiekimus.

Tyrimo objektas – žemus pasiekimus turinčių mokinių skaitymo gebėjimai mokytojų refleksijose.

Tyrimo imtis – 32 Lietuvos mokytojai: 18 lietuvių kalbos ir 15 matematikos mokytojų, dirbančių 5 ir 7 klasėse. Dalis šių mokytojų mokomų mokinių mokėsi pagal specialią programą: lietuvių kalbos – 28 penktokai ir 49 septintokai, matematikos – 32 penktokai ir 54 septintokai.

Tyrimo uždaviniai. Išanalizuoti, ar reflektuodami dvejų metų skaitymo strategijų mokymo(si) patirtį mokytojai:

- atsižvelgė į silpnai skaitančių mokinių poreikius, jų mokymosi galimybes;
- aptarė, kaip sekėsi šiems mokiniams mokytis skaitymo strategijų, kokia jų pasiekimų dinamika;
- įvertino išbandytą skaitymo strategijų mokymo metodiką, jos veiksmingumą silpniau besimokantiems mokiniams, dalijosi savo patirtimi.

Tyrimo metodai – turinio analizės ir profesinės patirties apibendrinimo metodai.

Tyrimo rezultatai

Kaip jau buvo minėta, refleksijas mokytojai rašė du kartus – atlikę pradinį ir pakartotinį skaitymo pasiekimų testavimą. Pirmuoju atveju mokytojų buvo klausinėjama apie išryškėjusias skaitymo problemas analizuojant skirtingų pasiekimų lygių mokinių darbus, prašoma pasidalyti mintimis apie galimus mokiniams kilusių sunkumų įveikimo būdus, užduočių pritaikymą SUP turintiems mokiniams (žr. Pirmosios refleksijos rezultatai). Po pakartotinio testavimo mokytojų buvo prašoma aptarti mokinių pasiekimų pokyčius, pasidalyti patirtimi, kaip sekėsi mokytis skaitymo strategijų, kaip vertina jų poveikį mokinių rezultatams (žr. Antrosios refleksijos rezultatai).

Pirmosios refleksijos rezultatai. Lietuvių kalbos mokytojų atsakymų analizė atskleidė, kad jie gerai pastebi esminius mokiniams kilusius skaitymo sunkumus (negebėjimą susikaupti, neatidų teksto ir užduočių skaitymą, skurdų žodyną, žodžių reikšmių nesupratimą, teorijos sąvokų nemokėjimą, menkus apibendrinimo gebėjimus), tačiau apie silpniau besimokančius mokinius užsiminė vos keli mokytojai.

Atsakydami į klausimą, ar pritaikė diagnostinius skaitymo testus SUP mokiniams, didžioji dalis mokytojų atsakė teigiamai ir gana išsamiai aptarė pritaikymo būdus, mokinių rezultatus (žr. 1 lentelę).

1 lentelė

Diagnosticinio testo pritaikymo būdai specialiųjų poreikių turintiems mokiniams ir jo rezultatai

Subkategorija	Lietuvių kalbos mokytojų teiginiai	
	Kaip pritaikė testą	Kokie mokinių rezultatai
1. Daugiau skirto laiko	<i>Šie mokiniai turėjo daugiau laiko.</i>	<i>Abu mokiniai pasiekė pagrindinį lygį (1, 2, 3)³. Vieno mokinio rezultatai geresni nei savarankiškų darbų, kito gerokai prastesni, bet papildomai daug dirbama po pamokų, su tėvais <...>. Jų surinktų taškų suma 6–13, į dalį klausimų mokiniai atsakė neteisingai arba išvis neatsakė (1, 5).</i>
2. Teksto garsus perskaitymas, aiškinimasis	<i>Jiems tekstas buvo perskaitytas garsiai. Mokinys perskaitė tekstą (individualiai jį aptarė) ir savarankiškai atliko grožinio teksto skaitymo ir suvokimo užduotį.</i>	<i>Abu mokiniai pasiekė pagrindinį lygį (1, 2, 3). Mokinys pavargo atlikdamas šią užduotį, todėl negrožinio teksto skaitymo užduotį atliko prastai. Iš tiesų su jais buvo galima kalbėtis tik apie turinį – nei apibendrinti, nei teorijos pritaikyti jie negalėjo.</i>
3. Mokytojo atrinktos užduotys	<i>Nereikėjo atlikti kai kurių užduočių. Atrinkau užduotis, kurias pajėgtų atlikti. Specialiųjų poreikių turintiems mokiniams buvo pasiūlyta atlikti tik tam tikras užduotis <...>. Testo nekeičiau, bet turėjo atsakinėti tik į dalį klausimų. Kai kurių teksto užduočių buvo išvis atsisakyta (pvz., 7, 8, 13 ir 16).</i>	<i>Abu mokiniai pasiekė pagrindinį lygį (1, 2, 3). Mergaitė susikaupė, nesiblašė, ji surinko žemesnįjį lygį atitinkantį taškų skaičių. Peržiūrėjus šių mokinių darbus tapo aišku, kad jiems užduotys per sunkios, per didelis užduočių kiekis, didelė, nestruktūruota teksto apimtis. Mokiniais pavyko visai neblogai (3, 6).</i>
4. Paties mokinio pasirinktos užduotys	<i>Reikėjo perskaityti tekstus bei peržiūrėti klausimus. Išsirinkti mažiausiai 4, į kuriuos bandys atsakyti. Visi keturi rinkosi klausimus su pasirenkamaisiais atsakymais. Leidau atsakyti į tuos klausimus, kuriuos suprato. Mokinys testą atliko su visa klase, tik jam buvo leista atsakyti į tiek klausimų, kiek suspės <...>.</i>	<i>Neblogai susitvarkė su užduotimi, kur reikėjo nurodyti, apie ką pasakojimas. Nesusitvarkė su veiksmų seka, nors šį klausimą rinkosi visi. Vienas surinko 5 tšk., kitas – 1 tšk. Atlikdamas teksto suvokimo užduotį mokinys pavargo, tad į negrožinio teksto klausimus arba neatsakė, arba atsakė labai painiai. Jo pasiekimų lygmuo nepatenkinamas.</i>
5. Užduočių paaiškinimas	<i>Buvo paaiškinamos užduotys. Išsiaiškinome nesuprantamas užduotis. Mokiniai atliko tas pačias užduotis, tik buvo nurodyta, kurioje teksto dalyje ieškoti reikiamo atsakymo.</i>	<i>Vieno mokinio rezultatai geresni nei savarankiškų darbų, kito gerokai prastesni, nes papildomai daug dirbama po pamokų, su tėvais, o testas atliekamas buvo tik klasėje ir pasiekimai atspindi mechaninį išmokimą, o ne gilųjį dalyko supratimą (1, 5).</i>

³ Prie mokinių rezultatų skliausteliuose nurodyti ir kiti testo pritaikymo būdai, kurie minimi lentelėje. Tai rodo, kad šie mokinių rezultatai buvo pasiekti kompleksiskai taikant keletą būdų.

Subkategorija	Lietuvių kalbos mokytojų teiginiai	
	Kaip pritaikė testą	Kokie mokinių rezultatai
6. Užduočių paprastinimas	<i>Keičiau klausimų formuluotę – suskaidžiau į kelis klausimus, formulavau paprasčiau. Kelios užduotys buvo supaprastintos jas trumpinant arba atsisakant užduoties dalies (pvz., 3 ir 9).</i>	<i>Vienam mokiniui pasisekė gana neblogai, nors šiaip jis nėra labai stiprus. Kitas mokinis beveik nedarė negrožinio teksto suvokimo ir jo rezultatas gerokai prastesnis. Užduotis mokiniams pavyko atlikti neblogai (3, 6).</i>
7. Kitoks vertinimas	<i>Vertindama stengiausi atsižvelgti į moksleivio gebėjimus. Vertinimą keičiau, skyriau taškus, jei nors kiek buvo panašus atsakymas.</i>	<i>Jam sunkiai sekėsi suvokti ir tekstą, ir ko klausia, todėl dažnai buvo atsakyta nelogiškai arba visai neatsakyta.</i>
8. Spec. pedagogo pagalba	<i>Tekstą ir klausimus spec. pedagogė perskaitė garsiai SUP turinčiai mokinei. Viską aptarinėjo žodžiu, aiškinosi <...>.</i>	

Apie pusę mokytojų testą SUP turintiems mokiniams pritaikė naudodami ne vieną, o kelis būdus. Mokinių rezultatai buvo skirtingi: vieniems pavyko pasiekti net pagrindinį lygį, kitiems net ir pritaikyti testai buvo per sunkūs. Svarbu pastebėti, kad net SUP turinčiam mokiniui suteikta galimybė pačiam pasirinkti užduotis (subk. „Paties mokinio pasirinktos užduotys“) negarantavo jam sėkmės dėl silpnų jo metakognityvinių gebėjimų (negalėjimo pasirinkti užduočių pagal savo galimybes). Aptarti rezultatai rodo, kad negalima vienareikšmiškai teigti, jog tam tikri testo pritaikymo būdai galėjo padėti ar sukludyti mokiniams pasiekti geresnių rezultatų, kaip ir manyti, kad testo pritaikymo būdas yra pagrindinis mokinio sėkmę ar nesėkmę lemiantis veiksnys.

Norėjusi atkreipti dėmesį, kad taikytų būdų sąraše rečiausiai buvo minimas vertinimas (subk. „Kitoks vertinimas“). Tik vienas mokytojas paminėjo socialinį pedagogą ir jo pagalbą mokiniui. Tai rodo, kad daugeliu atveju pamokose su SUP turinčiais mokiniams klasėje dirba vienas dalyko mokytojas. Reikia išskirti ir atvejį, kur klasėje yra net 8 SUP turintys mokiniai. Šiuo atveju testo SUP turintiems mokiniams mokytoja nepritaikė, todėl juos „išgąsdino didelė teksto apimtis. Blaškėsi, prarado pasitikėjimą“. Tačiau ji detalai įvardijo, kokius būdus taiko per pamokas: užduotys pateikiamos etapais (4 mok.), tekstas perskaitomas (1 mok.), mokinis savais žodžiais paaiškina, kaip suprato užduotį (3 mok.), nuolat pakartojamos instrukcijos, jos pateikiamos viena po kitos (2 mok.), supaprastinamos klausimų formuluotės (2 mok.), mažinamos užduočių apimtys ir ilginamas užduočiai atlikti skirtas laikas (5 mok.), daromos pertraukos (8 mok.). Ši situacija akivaizdžiai rodo, kad vienam dalyko mokytojui be pagalbinių individualizuoti ugdymą tokiu skaičiumi SUP turinčių mokinių neįmanoma.

Antrosios refleksijos rezultatai. Ekspertai pateikė mokytojams klausimus: „Ar atlikote pakartotinį diagnostinį testavimą?“, „Kokie eksperimente dalyvavusių mokinių pasiekimų pokyčiai? Ar vertinate ir kaip jų dydį? Kokie Jūsų svarstymai apie mokinių sėkmes / nesėkmes?“

Ne visi lietuvių kalbos ir matematikos mokytojai priėmė ekspertų siūlymą atlikti pakartotinę diagnostinę testavimą arba jį atliko ne visose klasėse. Iš 11 mokyklų diagnostinius lietuvių kalbos (skaitymo) testus kitų (2016–2017) mokslo metų pradžioje pakartotinai atliko tik 5 (6 kl.) ir 3 (8 kl.) mokyklose, matematikos testus – 7 mokyklose (devyniose 6 klasėse ir dešimtyje 8 klasių).

Atlikti pakartotinę testą skatino *smalsumas, siekis išsiaiškinti savo veiklos veiksmingumą, atsakomybė už mokinių pasiekimus* („Buvo labai įdomu sužinoti, <...> ar nedarys tų pačių klaidų“, „Buvo labai įdomu, kokius rezultatus davė taikomi nauji mokymosi metodai“, „Testą atlikau. Buvo labai įdomu palyginti. Maniau rezultatai bus daug geresni, deja, taip nebuvo“ ir kt.).

Testavimo nekartoję mokytojai minėjo *laiko stoką, pasikeitusią mokinių klasėje sudėtį, per didelį patikrų skaičių, patiriamą stresą* („Pakartotinis diagnostinis tyrimas atliktas ne visose klasėse, nes tikrai buvo netinkamas laikas: aštuntokai (buvę septintokai) jau praradę motyvaciją, nes gegužės pabaiga, pusmetis išvestas ir kam čia besistengti“, „Neatlikau, nes pamokų metu mokiniai rašo nemažai testų, jiems tai per didelis krūvis“, „Pavasarį nespėjome išeiti visų temų, o be to, dar prisidėjo ir standartizuotas testavimas, ir jo organizavimas, vykdymas ir taisymas. Pagalvojau, kad bus per daug patikrų ir streso vaikams“ ir kt.).

Apibendrinti mokytojų atsakymai apie eksperimente dalyvavusių mokinių pasiekimų pokyčius per metus pateikti 2 lentelėje.

2 lentelė

Lietuvių kalbos ir matematikos mokytojų svarstymai apie mokinių pasiekimų pokyčius

Subkategorija	Teiginių pavyzdžiai iš matematikos mokytojų refleksijų	Teiginių pavyzdžiai iš lietuvių kalbos mokytojų refleksijų
Nediferencijuoti rezultatų pokyčiai	Rezultatai beveik visų mokinių pagerėjo. Lygino su anksčiau rašytų DT rezultatais ir su pusmečio rezultatais. Rezultatai visų pagerėjo. Mokinių rezultatai nepasikeitė labai smarkiai. Džiaugiausi mokiniais, kurie testą atliko nors truputį geriau, bet rezultato tikėjau geresnio. Tik aštuonių mokinių iš 51, rašiusio abu testus, rezultatai prastesni. Taigi, daugumos mokinių rezultatai pagerėjo. Daugumos pasiekimų pokyčiai yra teigiami, išskyrus po vieną mokinį klasėje. Pakartotinio testo rezultatai buvo geresni (yra išimčių). Maniau, rezultatai bus daug geresni, deja, taip nebuvo. Tikėjau, kad jie bus dar geresni. 4 mokinių iš 18 rezultatų skirtumas buvo neigiamas.	Mokinių pasiekimai pagerėjo. Pokyčius matavau IQUES online instrumentais, pažangos matavimo lentelėmis. Pokytis teigiamas, nes moksleiviai daug atsakingiau atliko užduotis, buvo labiau susikaupę, labai laukė susidomėję rezultatų. Pirmiausia vertinau abiejų testų rezultatų skirtumą. Buvo labai smagu, kad kai kurių mokinių rezultatai šeštoje klasėje pagerėjo dvigubai. Deja, rezultatai nelogiški, nes dalies mokinių 8 kl. rezultatai prastesni nei buvo 7 kl.
Diferencijuoti rezultatų pokyčiai		Sėkmė lydi tuos mokinius, kurie yra motyvuoti. Atkreipiau dėmesį, kad skirtingų gebėjimų mokinių pokytis labai skiriasi. Labiausiai pagerino pasiekimus vidutinių gebėjimų mokiniai. Darau išvadą, kad mokiniui įteiktas konkretus skaitymo instrumentas padeda pagerinti jo pasiekimus.

Subkategorija	Teiginių pavyzdžiai iš matematikos mokytojų refleksijų	Teiginių pavyzdžiai iš lietuvių kalbos mokytojų refleksijų
Svarstymai apie sėkmes	<i>Manau, kad daryti kokias nors išvadas dar anksti. Mano nuomone, rezultatai bus matomi po kelerių metų. Tačiau matau, kad mokiniai noriai naudoja skaitymo strategijų tobulinimo korteles ir atidžiau skaito tekstą, labiau gilinasi į teksto turinį (bet tai daro tik tada, kai nuolat primeni). Kai kurie mokiniai prisiminė rašytą testą, jo analizę, todėl pakilo rezultatas, kiti rašė atsakingiau, pastebėjau brandos pokyčius (atsakingumas, geriau įsikaitė ir pan.).</i> <i>Kai kurie mokiniai atidžiau skaitė sąlygas, braižė schemas, kad suvoktų užduotį.</i> <i>Manau, kad skaitymo strategijos padėjo geriau suvokti mokiniams matematinį tekstą.</i> <i>Mokiniai priėmė natūraliai, manau, kad tai veiksminga.</i> <i>Veiksmingumas buvo žymus, ypač kai kuriems mokiniams.</i> <i>Vaikai labai natūraliai priima skaitymo strategijas ir net patys pasako, kokias strategijas panaudoja pamokose.</i> <i>Mokiniai įprato dirbti tik po ilgo laiko, tada pajuto naudą.</i> <i>Mokiniais kai kurios strategijos buvo žinomos, jie sėkmingai jas taikydavo pamokose.</i> <i>Nesulaukiu iš mokinių nepasitenkinimo dirbti su tekstu.</i>	<i>Analizavau, kurios užduotys po skaitymo strategijų taikymo sekėsi lengviau. Mokiniais sunkiau interpretuoti ir vertinti, todėl numačiau, kad 7-oje klasėje reikėtų daugiau dėmesio skirti šioms strategijoms – daryti išvadas, vertinti tekstą, apmąstyti tekstą, ir sisteminamosioms – reziumuoti teksto turinį, ieškoti bendrybių ir skirtumų, išnagrinėti priežastis ir padarinius.</i> <i>Diskutavome, kaip mokinių sėkmės ir nesėkmės priklauso nuo individualios emocinės ir psichologinės būklės ir kiek nuo pasiekusių dėstančių mokytojų: pastebėjome, kad žemesni pasiekimai buvo 3 mokinių, išgyvenusių per mokslo metus emocinę įtampą; kitų mokinių pasiekimai, pasiekus mokytojus, liko tokie patys arba šiek tiek gerėjo.</i>
Svarstymai apie nesėkmes	<i>Testus rašėme po ST, paskutinėmis dienomis, mokiniai jau apie atostogas svajojo, todėl neat-sakingai atliko užduotis.</i> <i>Pavasariį mokiniai būna jau pavargę, karšta, tvanku klasėje.</i> <i>Nesėkmės patiriamos, nes matematikos programa per plati. Neužtenka laiko įsigilinti, tobulinti gebėjimus ir įgūdžius. Vienai temai turėtų būti skirtos mažiausiai dvi pamokos.</i> <i>Diskutavau su mokiniais, klausiau jų, su kokio-mis problemomis jie susidūrė abu kartus atlikda-mi užduotis (nesusimastė, buvo neatidūs, klasėje buvo tvanku, nespaltvoti piešinėliai ir pan.).</i> <i>Klasėje didesnė pusė yra SUP mokiniai.</i> <i>Daug mokinių, turinčių elgesio, motyvacijos, emocijų, psichinės sveikatos sutrikimų. Pir-miausia šias problemas reikia išspręsti, o tada jau mokytį.</i>	<i>Deja, rezultatai nelogiški, nes dalies mokinių rezultatai 8 kl. prastesni nei buvo 7 kl. Manau, kad dėl netinkamo laiko (jau prieš atostogas, po ST⁴) – mokiniai nebesistengė. Net 7 iš 23 2016 m. DT parašė prasčiau nei 2015 m.</i> <i>Dar manau, kad įtakos turėjo mano pačios po-žiūris. Gal septintokams buvau atlaidesnė, nes testas atrodė labai sunkus, o po metų žiūrėjau griežčiau į atsakymų tikslumą.</i>

⁴ ST – standartizuoti testai.

Mokytojų atsakymai rodo, kad bendras mokinių rezultatų pokytis vertinamas teigiamai, tačiau, kalbėdami apie jį, daugelis mokytojų daugiau linkę akcentuoti bendrą klasės vidurkio rodiklį (subk. „Nediferencijuoti rezultatų pokyčiai“), o ne atskirų mokinių ar tam tikrų grupių sėkmes ar sunkumus ir juos lemiančius veiksnius. Palyginus šios refleksijos atsakymus su pirmosios, pastebėtos ir diferencijuoto požiūrio į mokinių rezultatus (subk. „Diferencijuoti rezultatų pokyčiai“) užuomazgos: rezultatai jau siejami su mokinių motyvacija, pokyčių skirtumai – su skirtingais gebėjimais, išskiriama grupė mokinių (vidutinių gebėjimų), padariusi didžiausią pažangą. Tačiau ir antroje refleksijoje mokytojai neišsakė jokių minčių apie žemus pasiekimus, SUP turinčių mokinių rezultatus. Atsakymai į kitus refleksijos klausimus atskleidė, kad įvairių elgesio, sveikatos sutrikimų ir pan. turintys mokiniai mokytojų vertinami kaip „trukdis“ siekiant aukštesnių pasiekimų rodiklio. Deja, tik vienas diagnostinį testą kartojęs lietuvių kalbos mokytojas išsamiai aptarė, kaip stebėjo ryšį tarp skaitymo strategijų mokymosi ir mokinių rezultatų, kaip ieškojo sprendimų, kokių skaitymo strategijų reikėtų mokyti (subk. „Svarstymai apie sėkmes“). Kitų mokytojų svarstymuose mokinių sėkmės ar nesėkmės siejamos ne su skaitymo strategijų mokymo metodikos taikymu, o su mokinių emocine būsena, mokytojų kaity ar jų požiūriu (subk. „Svarstymai apie sėkmes“, „Svarstymai apie nesėkmes“). Svarstydami apie nesėkmes (subk. „Svarstymai apie nesėkmes“), mokytojai taip pat minėjo netinkamą testavimui laiką bei aplinką, per plačias programas, teigė, kad „pirmiausia turi būti išspręstos šios problemos, kad būtų galima vaiką mokyti ir išmokyti“.

Lyginant lietuvių kalbos ir matematikos mokytojų refleksijas (subk. „Svarstymai apie sėkmes“) išryškėjo, kad matematikos mokytojai, atsakydami į šį klausimą, kur kas labiau reflektavo skaitymo strategijų mokymosi poveikį mokinių matematikos rezultatams nei lietuvių kalbos mokytojai. Tai rodo, kad skaitymo gebėjimų ugdymo per dalyko pamokas idėja vertinga, o matematikos mokytojams teikta kolegų pagalba veiksminga. Šį aspektą aptarsime plačiau.

Kadangi sprendimus dėl „Skaitymo kompetencijų ugdymo metodikos“ taikymo priėmė pačios mokyklos, išryškėjo du modeliai: vienos mokyklose iš pat pradžių buvo susitarta, kokios konkrečios skaitymo strategijos bus išbandomos per visų dalykų pamokas (pvz., „*Visi mokytojai <...> sutarėme, kad mokysimės ir taikysime skaitymo strategijas bei tą susitarimą konkretizavome veiklos plane, metodinėje taryboje*“); kitose iš pradžių mokytojai individualiai išbandė pasirinktas skaitymo strategijas, o po to dalijosi įžvalgomis ir patirtimi su kolegomis (pvz., „*Buvo tartasi individualiai išbandyti įvairias skaitymo strategijas ir po to pasidalyti patirtimi, kaip sekėsi. Klasėse mokinių gebėjimai labai skirtingi, todėl mokytojo nuožiūra reikia pasitikrinti, kas tos klasės mokiniams tinka geriausiai. Sutarta pusmečiui pasibaigus susirinkti diskusijai metodinėse grupėse ir teikti pasiūlymus per Metodinę tarybą*“).

Paaikškėjo, kad pirmąjį kelią pasirinkusių mokyklų mokytojai buvo labiau susitelkę bendram darbui. Tai matyti iš jų refleksijų, kurios, skirtingai nei antrąjį kelią pasirinkusiųjų, buvo išsamesnės, konkretesnės, gilesnės. Kadangi vadybiniai aspektai nėra

šio straipsnio objektas, toliau šios temos neplėtosime, o aptarsime tik lietuvių kalbos ir matematikos mokytojų išvalgas apie skaitymo strategijų taikymo patirtis ir kolegialų grįžtamąjį ryšį (KGR).

Mokytojai teigė, kad kolegiškas bendradarbiavimas leido jiems „į savo pamoką pažvelgti iš šalies“, „atskleidė stipriąsias pamokos dalis, pateikė daug netikėtų aspektų“. Tik viena matematikos mokytoja parašė, kad žemesnėse klasėse ji pasigenda didesnės apimties tekstų vadovėliuose, todėl neranda būdo, kaip pritaikyti kai kurias skaitymo strategijas. Nors mokytojų refleksijose buvo prašoma pasidalyti KGR nauda, mokantis taikyti skaitymo strategijas, jie dalijosi įvairesnėmis patirtimis (žr. 3 lentelę).

3 lentelė

KGR apie stebėtas pamokas, kurių metu buvo taikomos skaitymo strategijos

Subkategorija	Teiginių pavyzdžiai iš mokytojų refleksijų	Teiginių pavyzdžiai iš lietuvių kalbos mokytojų refleksijų
Skaitymo strategijų taikymas	Abejojau, ar tai tinkamas būdas. Man buvo labai vertingas kolegės patvirtinimas po stebėtos pamokos, kad taip daryti galima. Gavau patvirtinimą, kad gerai taikau skaitymo strategijas. Manau, kad skaitymo strategijas taikysiu ir kitose klasėse. Naudingiausi patarimai buvo dėl strategijų parinkimo.	Naudingiausi kolegų patarimai: prieš mokiniams atliekant užduotį priminti, kad reikia labai gerai įsiskaityti užduotį ir skaitymą tekstą. Patys vertingiausi patarimai buvo susiję su strategijų taikymu pamokoje <...>. Apskritai, buvo labai smagu kalbėtis apie konkrečią, matytą, o ne papasakotą pamoką. O jei turi paralelinę klasę, gali pasiūlytą metodą, strategiją pritaikyti kitaip. Kolegė pamokų metu stebėdavo, ar aš suprantamai išaiškinu, kaip naudoti naują strategiją, ar tikslingai parenku strategijas ir t. t. Kaip bebūtų svarbūs pagyrimai, žinoma, vertingesni yra pastebėjimai apie laiko planavimą, kokiais strategijas taikytų kolegės savarankiškai perskaitytų knygų pristatymui. Tikslingas skaitymo strategijų taikymas (atsižvelgiant į mokinių amžių, į skaitymą tekstą, atliekant praktines, kūrybines užduotis).
Kiti mokymo būdai	Kai kurie naujos medžiagos aiškinimo metodai, namų darbų tikrinimo tvarka. Vaizdingesnė uždavinio sąlygos pateiktis. „Mažiau“ yra „geriau“. Kolegų pastebėjimai leido suprasti, kad dirbu tinkama linkme. Man tai suteikė daugiau pasitikėjimo savimi. Naudingi praktiniai patarimai, kaip, aiškinant naują temą, remtis mokinių patirtimi. Konkretūs pasiūlymai, kaip padaryti geriau. Patarimas pabandyti grupinį darbą. Leisti vaikams patiems formuluoti pamokos uždavinį.	Patogu naudoti organizuojant darbą grupėmis. Palaipsniui nuslopo pradinis nepasitenkinimas keičiant grupių sudėtį, užmezgami draugiški bendradarbiavimo tarpusavyje santykiai, gerėja klasės santykių klimatas, skirstymas į grupes mokytojo nuožiūra lemia geresnius darbo bei mokymosi rezultatus. Mokiniai, pradėjus naudoti šį metodą, norėjo išbandyti kuo įvairesnius skaitymo strategijų tipus.

Subka- tegorija	Teiginių pavyzdžiai iš mokytojų refleksijų	Teiginių pavyzdžiai iš lietuvių kalbos mokytojų refleksijų
Diferencijavimas	<i>Gavau patarimų, kaip užduotis diferencijuoti. Patarimai, kaip dirbti su gabiais mokiniais pamokų metu ir tais, kurie ko nors nesuprato. Patarimai dėl užduočių diferencijavimo. Pastiprino mane, kad gerai diferencijuojau uždavinius.</i> <i>Reikėtų pabandyti labiau diferencijuoti užduotis. Vertingiausi patarimai ir pasiūlymai, kaip geriau reikėtų pasiekti konkrečiose situacijose, į ką atkreipti dėmesį konkretaus vaiko atveju.</i> <i>Patys vertingiausi tie, kuriais galima buvo pasinaudoti kitose pamokose ir iš tų mokytojų, kurie pažįsta būtent tą pačią klasę, tuos pačius mokinius.</i>	<i>Buvo daugiau dirbama su mokiniais individualiai, mokiniams skiriamos papildomos užduotys <...>.</i> <i>Tai padeda visiems mokiniams išsiaiškinti, kas ir ko nesupranta, <...> padeda kelti klausimus ir patikrinti, ar suprato tekstą.</i> <i>Kolegė pamokų metu stebėdavo, ar visi klasės mokiniai įsitraukia į veiklą.</i> <i>Vertingiausios buvo pastabos apie proceso individualizavimą.</i> <i><...>Pastebėjau, kad strategijas taikant pamokose, ugdomas kritinis ir kūrybinis mąstymas, geriau lavinami visų mokinių kalbėjimo ir skaitymo gebėjimai.</i>
Vertinimas	<i>Naudingiausi patarimai buvo dėl pažangos stebėjimo ir fiksavimo bei įsivertinimo ir vertinimo.</i>	<i>Vertingiausios buvo pastabos apie išmokimo stebėjimą.</i>

Mokytojų įžvalgos rodo, kad lietuvių kalbos mokytojai skaitymo strategijų kortelių išbandymui skyrė gerokai daugiau dėmesio nei matematikos mokytojai (subk. „Skaitymo strategijų taikymas“), nes šių strategijų mokymas(is) – viena pagrindinių veiklų literatūros pamokose. Tačiau didesnei mokytojų daliai rūpėjo ir kiti su skaitymo strategijų mokymu(si) susiję aspektai: mokymo būdų įvairovė, diferencijavimas, mokinių bendradarbiavimas, vertinimas. Lietuvių kalbos mokytojai pastebėjo, kad skaitymo strategijų mokymasis bendradarbiaujant (subk. „Kiti mokymo būdai“) turėjo teigiamą poveikį mokinių tarpusavio santykiams ir geresniems mokymosi rezultatams, tačiau šių teiginių nedetalizavo. Taip pat mokytojai daugiau dėmesio skyrė individualiems pokalbiams su kai kuriais mokiniais, rengė jiems užduotis. Kitas svarbus aspektas – stebėjimas, ar visi mokiniai įsitraukė į veiklą. Šie mokytojų pastebėjimai rodo, kad teikdami KGR mokytojai akcentavo visų mokinių dalyvavimo, įsitraukimo reikšmę ir drauge ieškojo būdų, kaip individualizuoti mokymą(si), tačiau apie tai kalbėjo labai apibendrintai, todėl nepakanka informacijos išvadoms apie darbą su skirtingų gebėjimų ir poreikių mokiniais.

Mokytojų atsakymų apie „Skaitymo kompetencijų ugdymo metodikoje“ siūlomų strategijų taikymą pamokose analizė atskleidė, kad daugeliu atvejų ($N = 46$) matematikos mokytojai savo pamokose taikė siejamąsias skaitymo strategijas, o lietuvių kalbos mokytojai ($N = 37$) – sisteminamąsias strategijas. Gerokai mažiau matematikos mokytojų dėmesio ($N = 25$) sulaukė sisteminamosios strategijos, o savikontrolės ir savireguliacijos strategijas savo refleksijose mokytojai paminėjo tik 7 atvejais. Lietuvių kalbos mokytojai siejamąsias strategijas minėjo panašiai ($N = 32$) kaip ir sisteminamąsias strategijas, o savireguliacijos ir savikontrolės strategijas – taip pat retai kaip ir matematikos mokytojai ($N = 7$). Taigi tenka konstatuoti, kad metakognityvinių gebėjimų, kurie būtini kiekvie-

nam mokiniui, norinčiam išmokti spręsti savo mokymosi problemas, ugdymas vis dar nesulaukia reikiamo mokytojų dėmesio.

Vertėtų pastebėti, kad lietuvių kalbos mokytojai minėjo nemažai ir kitų skaitymo strategijų, kurios nėra nurodytos minėtoje metodikoje, tačiau šiame tyrime jos nebuvo analizuotos. Kai kurie lietuvių kalbos mokytojai apie strategijas rašė labai apibendrintai, neįvardijo konkrečių strategijų, todėl kilo abejonių, ar iš tiesų išbandė pasiūlytą metodiką.

Iš visų 24 skaitymo strategijų daugiausia matematikos mokytojų dėmesio sulaukė šios: *Daryti išvadas* ($N = 9$), *Pažymėti raktinius žodžius* ($N = 8$), *Suskaidyti tekstą dalimis* ($N = 7$), *Atpasakoti savais žodžiais* ($N = 7$), *Sugalvoti pavyzdžių, kaip pritaikyti tekstą* ($N = 7$), *Sieti su anksčiau įgytomis žiniomis ir patirtimi* ($N = 6$), *Paversti tekstą grafine tvarkykle* ($N = 5$). Vis dėlto trečdalis iš visų pasiūlytų strategijų matematikos mokytojai nepaminėjo nė karto. Tai galėjo lemti mokomo dalyko specifika, bendri mokyklų susitarimai dėl strategijų taikymo arba mokytojų polinkis rinktis jiems labiausiai atpažįstamas strategijas.

Lietuvių kalbos mokytojai savo refleksijose minėjo visas 24 strategijas, nes skaitymo gebėjimai ugdomi per visas lietuvių kalbos ir literatūros pamokas. Dažniausiai iš jų buvo vardinamos sisteminamosios strategijos: *Pabraukti pagrindinę mintį* ($N = 9$), *Pažymėti raktinius žodžius* ($N = 9$), *Ieškoti bendrumų ir skirtumų* ($N = 6$), *Paversti tekstą grafine tvarkykle* ($N = 5$). Iš siejamųjų strategijų dažniausiai buvo minima strategija *Isivaizduoti vaizdžiai* ($N = 5$). Kaip matyti, lietuvių kalbos ir matematikos mokytojai mokė gana skirtingų strategijų, nes skiriasi tekstų specifika, vis dėlto dvi strategijos buvo gana dažnos abiejų dalykų pamokose: *Pažymėti raktinius žodžius* ir *Paversti tekstą grafine tvarkykle*.

Daugelis lietuvių kalbos mokytojų palankiai vertino skaitymo strategijų mokymo metodiką, pastebėjo, kad kortelių naudojimas kėlė mokinių susidomėjimą, skatino juos bendradarbiauti, padėjo pasiekti geresnių mokymosi rezultatų. Vis dėlto reflektuodami strategijų taikymo veiksmingumą pateikė labai apibendrintus vertinimus, neanalizavo, kokią įtaką jų mokymasis turėjo skirtingų pasiekimų lygių mokiniams. Tik vienoje lietuvių kalbos mokytojos refleksijoje pavyko išvelgti diferencijuoto ir individualizuoto požiūrio užuomazgą: „Skaitymas ieškant atsakymo tiko mokiniams, kurių mokymo programa individualizuota. Aukštesnių gebėjimų mokiniai bandė savikontrolę ir savireguliaciją.“

4 lentelėje pateikti apibendrinti projekte dalyvavusių matematikos ir lietuvių kalbos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo poreikiai, dalis iš jų (subk. „Skaitymo gebėjimų ugdymas“, „Vertinimas“, „Diferencijavimas“) buvo aptarti projekte vykusiuose seminaruose. Tik viena mokytoja išsakė neigiamą nuostatą: „Nebenorėčiau, nes mokymai vyksta per toli ir daug nepravedama pamokų.“

4 lentelė

Lietuvių kalbos ir matematikos mokytojų kvalifikacijos tobulinimo poreikiai

Subkategorija	Teiginių pavyzdžiai iš matematikos mokytojų refleksijų	Teiginių pavyzdžiai iš lietuvių kalbos mokytojų refleksijų
Skaitymo gebėjimų ugdymo projekto testinumas	Skaitymo strategijų taikymas matematikos pamokose. Skaitymo užduočių matematikos pamokoms kūrimas. Norėčiau kurti matematikos užduočių, tinkamų skaitymo strategijų mokymui ir taikymui, banką. Taip pat norėčiau gilintis, kokios skaitymo strategijos naudojamos sprendžiant vieną ar kitą užduotį. Artimiausiu metu norėčiau patobulinti tai, ko išmokau šiame projekte, o ne imtis kažko naujo. Skaitymo strategijų taikymo matematikos ir gamtos pamokose. Skaitymo strategijų taikymas integruojant matematiką su gamtos mokslais. Būtų įdomu dirbti su kitų dalykų mokytojais. Norėčiau išmokyti modeliuoti skaitymo strategijų mokymą nuo pradinės klasių iki...	Norėtųsi kiek plačiau susipažinti su įvairiais kitais skaitymo metodais ar strategijomis, padedančiomis suprasti tekstą, sudominti mokinius ar pan. Gal yra metodika, skirta atskirai berniukams mokyti? Įdomu būtų patyrinėti berniukų psichologiją... Pagal ST rezultatus mūsų mokyklos berniukai atsilieka nuo mergaičių... Aukštesniųjų mąstymo gebėjimų ugdymas. Tęsti vykdomas veiklas, gal dalytis patirtimi tarp dalyvaujančių mokyklų (KGR). Norėčiau pasimokyti kurti užduotis, reikalaujančias problemų sprendimų. Kolegialus grįžtamasis ryšys yra labai sudėtingas procesas, kurio reikia mokytis. Mes nebuvome tam parngtos, o juk reikėtų mokytis.
Vertinimas, patikrų baimės įveikimas	Labiausiai reikia atnaujinti žinias apie vertinimą. Dar turėčiau mokytis, kaip analizuoti standartizuotų testų rezultatus. Apie pažangos stebėjimą kiekvieno mokinio. „Kiekvieno mokinio individualios pažangos pamatavimo galimybės.“ Tema, kurioje daug neaiškumo, nes ST visiems mokiniams vienodi. Vargina labai didelės laiko sąnaudos mokant mokinius rašyti asmeninės mokėjimo mokyti pažangos dienoraštį. Kaip galėčiau palyginti mokinio pasiekimus, kai jis rašo dienoraštį ir kai nerašo? Ar yra skirtumas? Jaučiu, kad turi būti, o gal ne? „Egzaminų baimės įveika“ – tema, kuri aktuali ir 7, ir 8, ir 2, ir 4 klasių mokiniams, mokytojams.	Dar vertinimo problemos domina. Kaip paprasčiau fiksuoti ir panaudoti pažangos stebėjimo rezultatus. Daug kalbame apie individualios pažangos stebėjimą ir panaudojimą – kaip kuo paprasčiau ir efektyviau tai padaryti. Kaip efektyviai pamatuoti mokymo(si) veiksmingumo ir išmokimo santykį? Kokie būdai veiksmingiausi? Žinoma, kaip tai daryti, bet trūksta žinių, kaip matuoti efektyvumą.
Diferencijavimas	Matematiniam seminare. Ugdymo diferencijavimas ir individualizavimas. Kaip tai padaryti kokybiškai? Diferencijavimas matematikos pamokose. Matematikos srityje. SUP mokiniai: kaip pateikti jiems užduotis, kokių metu dirbti su jais pamokoje, kaip vertinti, kokias užduotis spręsti, nes jie ST rašo visi vienodus.	Norėčiau daugiau sužinoti apie individualios pažangos stebėjimą, kaip tai daryti, kaip tai panaudoti praktikoje?

Paskutiniame projekto bendrame susirinkime matematikos mokytojų įžvalgos, klausimai buvo gilesni ir konkretesni, tai rodo išaugusią mokytojų savivoką ir ryžtą prisiimti didesnę atsakomybę. Mokytojų kvalifikacijos kėlimo poreikių analizė atskleidė, kad jiems rūpi ne tik skaitymo gebėjimų ugdymo tobulinimo klausimai; jie gana įžvalgiai pastebėjo tobulintinas kvalifikacijos sritis: individualios pažangos ir savo mokymo veiksmingumo stebėjimą ir matavimą. Šie aspektai labai svarbūs siekiant įtraukiojo ugdymo, todėl mokytojų noras tobulėti šiomis kryptimis yra džiuginantis. Pastebėtina, kad rašydami apie kvalifikacijos kėlimo poreikius, mokytojai beveik nekėlė klausimo, kaip dirbti su SUP turinčiais mokiniais. Galbūt tai rodo, kad ši veikla nebėra jiems didelis iššūkis, vis dėlto mokytojai iškėlė nemažai klausimų dėl standartizuotų testų SUP turintiems mokiniams:

- kodėl jiems nebuvo leidžiama naudotis papildoma medžiaga (pamokoje jie tai gali daryti)?
- kodėl jiems nebuvo pailgintas rašymo laikas, nors jiems tai priklauso?
- kaip turėtų būti vertinami ir analizuojami šių mokinių testai (atlikdami ST šie mokiniai negali niekuo naudotis, negauna jokios pagalbos, laikas jiems nepratęsimas, todėl dažniausiai nepasiekia patenkinamo lygio)?
- kodėl nesiskiria šiems mokiniams skirtos užduotys nuo visų kitų mokinių? Juk nėra tikslo skaičiuoti tokių moksleivių rezultatus kartu su kitais?

Šie klausimai liudija, kad mokytojai mato tam tikrus mūsų ugdymo sistemos prieštaračius. Nors SUP turintys mokiniai mokosi pagal individualizuotas programas, tačiau visiems vienodos ST užduotys vargu ar leidžia tokiems vaikams pamatyti, kaip jiems sekasi siekti individualios pažangos pagal savo galimybių ribas pereinant iš vieno koncentro į kitą; ribotas testui atlikti laikas dažnam iš jų sukelia nemažai nerimo ir įtampų, nes tokiems vaikams reikia daugiau laiko, o visiems vienodas vertinimas dažną iš jų palieka ant žemiausio laiptelio. Ši situacija verčia kelti klausimus: ar gali SUP turintys mokiniai, atlikdami ST, patirti sėkmę, ar tokia diskriminacinė sistema neprieštarauja įtraukiojo ugdymo nuostatomis, kuriomis siekiame vadovautis? Turime numatyti, ką gali patirti tokie vaikai ir jų tėvai, žiniasklaidai pradėjus naudoti ST rezultatus progimnazijoms reitinguoti.

Išvados

Lietuvių kalbos ir matematikos mokytojų refleksijų analizė apie DT rezultatus ir skaitymo strategijų mokymo metodiką atskleidė, kad:

- mokytojai geba įvairiais būdais pritaikyti mokymosi medžiagą SUP turintiems mokiniams, tačiau silpnai reflektuoja šių būdų veiksmingumą;
- užduočių pritaikymas SUP turintiems mokiniams, suteikiant jiems galimybę patiems pasirinkti užduotis, negarantuoja gerų rezultatų, jei neugdomi šių mokinių metakognityviniai gebėjimai, todėl ši įtraukiojo ugdymo principą (galimybę mokiniui rinktis) reikėtų taikyti tinkamai parengus mokinius;

- mokytojai pripažįsta, kad skaitymo strategijų mokymas per visų dalykų pamokas padeda siekti geresnių mokymosi rezultatų, tačiau juos reflektuodami per mažai dėmesio skiria žemų pasiekimų mokinių pažangos stebėjimui; formuojamasis vertinimas nėra mokytojų stiprybė, tad mokymas veiksmingai reflektuoti ryši tarp ugdymo naujovių ir jų poveikio rezultatams turėtų būti vienas iš prioritetinių mokytojų kvalifikacijos tobulinimo uždavinių.

Mokytojai pripažįsta, kad siekiant visų, ypač SUP turinčių, mokinių įsitraukimo į ugdymo procesą reikalingas veiksmingesnis diferencijavimas ir individualizavimas, kuris galimas mokytojui dalykininkui dirbant su pagalbininku; šią funkciją gana sėkmingai galėtų atlikti ir kolegos, dalyvaujantys mokytojo pamokose ir teikiantys kolegialų grįžtamąjį ryšį. Tikėtina, kad išmokę teikti kokybišką kolegialų grįžtamąjį ryšį, mokytojai galėtų būti ištekliais vieni kitiems diegiant ugdymo inovacijas.

Mokytojai įsitikinę, kad kol išorinė vertinimo sistema (nacionalinis mokinių testavimas) diskriminuoja SUP turinčius mokinius, tol jie neturėtų dalyvauti tokio testavimo procese. SUP turinčių mokinių galimybių ir ST reikalavimų dermės paieška – opus klausimas, laukiantis atsakingo sprendimo.

Literatūra

- Cartier, S. C. ir Théorêt, M. (2004). *L'enseignement des stratégies d'apprentissage par la lecture*. Prieiga per internetą: <http://www3.education.gouv.qc.ca/agirautrement/OutilsDocum/Lire%20pour%20apprendre.pdf>.
- Dufays, J. L., Gemenne, L. ir Ledur, D. (2009). *Pour une lecture littéraire*. Bruxelles: De Boeck.
- Falardeau, E. ir Gagné, J. Ch. (2012). L'enseignement explicite des strategies de lecture: des pratiques fondées par la recherche. *Enjeux*, 83, 91–118.
- Guide pédagogique. Stratégies en lecture et en écriture*. (2008). Montréal: Chenelière Éducation.
- Mokymas skaityti Europoje: kontekstas, politika ir praktika*. (2011). Briuselis: Švietimo, garso ir vaizdo bei kultūros vykdomoji įstaiga (EACEA P9 Eurydice). Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/130LT.pdf.
- Saum, T. (2010). *Skaitymo kompetencijų ugdymo metodika*. IQES online. Prieiga per internetą: <https://iqesonline.lt/index.cfm?id=78061c04-441e-a138-8254-6c441f7f59b5>.
- Tarptautinio skaitymo gebėjimų tyrimo PIRLS ataskaita. 4 klasė*. (2012). Vilnius: Nacionalinis egzaminų centras. Prieiga per internetą: http://nec.lt/failai/3969_PIRLS2011_ATASKAITA.pdf.
- Tarptautinis penkiolikmečių tyrimas OECD PISA 2015. Ataskaita*. (2016). Vilnius: Nacionalinis egzaminų centras. Prieiga per internetą: http://www.nec.lt/failai/6566_OECD_PISA2015_Ataskaita.pdf.
- Thévenaz-Chisten, T. (2014). *La lecture enseignée au fil de l'école obligatoire*. Presses universitaires de Namur: Diptyque.

Are Teachers Paying Enough Attention to Low-achieving Students While Teaching Reading Strategies?

Viktorija Sičiūnienė¹, Nijolė Toleikytė²

¹ Lithuanian University of Educational Sciences, Faculty of Science and Technology, Department of Mathematics, Informatics and Physics, 39 Studentų St., LT-08106 Vilnius, Lithuania, viktorija.siciuniene@leu.lt

² Lithuanian University of Educational Sciences, The Faculty of Education in Humanities, Department of Lithuanian and Comparative Literature, 31 T. Ševčenkos St., LT-03111 Vilnius, Lithuania, nijole.toleikyte@leu.lt

---

Summary

The article presents the results of the qualitative research on the attitude of teachers towards low-achieving students while teaching reading strategies. Such scientific studies have not been conducted in Lithuania before. This was the first research, which aimed to identify if the teachers allocated attention to low-achieving school learners while reflecting on the process of teaching/learning reading strategies and the achieved results.

The sample of the research included 33 teachers from Lithuanian schools. They were participants in the national project “Learning Teachers – Learning Students” in 2015–2016. For two years it was observed how teachers in cooperating teams learned to apply reading strategies and provided collegial feedback to each other. The authors of the article were experts, who prepared diagnostic tests measuring reading skills, provided recommendations to the teachers how to apply methodology for teaching reading strategies, to measure and analyse reading achievements.

The research results revealed that not all the teachers of the Lithuanian language and mathematics repeatedly measured reading skills of their learners. The teachers’ responses show that the total dynamics of results of project schools is evaluated positively but in separate cases it is quite ambiguous. It was noticed that evaluating the dynamics of reading results, the focus is laid more on the average indicator in the class and too little attention is paid to monitoring and analysis of the results of separate learner groups, and on those of low-achieving students in particular, as well as to individual progress of learners. Analysing the teachers’ reflections on how decisions/agreements about application of specific reading strategies are made, it can be stated that collegial feedback, agreements at school level and colleagues support was particularly important to teachers but it lacked a focused orientation, too little attention was dedicated to observation and discussion of practice of reading strategy application.

Keywords: *reading strategies, collegial feedback, Lithuanian language teachers, mathematics teachers, collaboration of teachers.*

Gauta 2017 05 15 / Received 15 05 2017
Priimta 2017 10 02 / Accepted 02 10 2017